

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 13 april 2023

Mål nr

B 3808-22

PARTER

Klagande

CL

Ombud och offentlig försvarare: Advokat MP

Motpart

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Förverkande

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut i dom 2022-05-17 i mål B 13698-21

Dok.Id 256335

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:00–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–16:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstادمstolen.se	

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår yrkandet om avvisning och fastställer hovrättens beslut om förverkande av guldlänken.

MP ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av CL i Högsta domstolen med 9 140 kr. Av beloppet avser 7 312 kr arbete och 1 828 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

CL har yrkat att Högsta domstolen ska undanröja hovrättens beslut om förverkande av en beslagtagen guldlänk och avvisa yrkandet om förverkande av guldlänken.

Riksåklagaren har motsatt sig att hovrättens beslut ändras.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 4.

SKÄL

Bakgrund

1. Utbyte av ett brott ska enligt 36 kap. 1 § brottsbalken normalt förklaras förverkat. I 1 b § finns därutöver bestämmelser om s.k. utvidgat förverkande. Det utvidgade förverkandet gör det möjligt att förverka vinster som kommer från brottslig verksamhet i stort och som annars inte är åtkomliga. Om någon döms för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i fyra år eller mer, eller för någon särskilt utpekad brottstyp däribland narkotikabrott, och har brottet varit av beskaffenhet att kunna ge utbyte, ska egendom förklaras förverkad. En

förutsättning för förverkande är att det framstår som klart mera sannolikt att egendomen utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet. Som undantag gäller att det utvidgade förverkandet inte får ske om det bedöms vara oskäligt.

2. I augusti 2019 dömdes CL för narkotikabrottslighet. I domen avslog tingsrätten ett yrkande om utvidgat förverkande av en guldlänk som CL hade burit när han greps. Tingsrätten konstaterade att guldlänken inte hade någon tydlig koppling till narkotikabrott och att CLs förklaring att han hade lånat den av sin mor inte kunde avfärdas. Enligt tingsrätten var beviskravet för utvidgat förverkande inte uppfyllt. Domen vann laga kraft.

3. Därefter dömdes CL i oktober 2021 för bl. a. grovt narkotikabrott. Denna gång beslutades om förverkande av guldlänken. Sedan muntlig och skriftlig utredning hade förebringats gjorde tingsrätten bedömningen att utvidgat förverkande kunde ske hos CL och att det var klart mera sannolikt att guldlänken, som värderats till 120 000 kr, utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet. Hovrätten har, efter att ha tagit del av också ytterligare utredning, på redovisade skäl kommit till samma slutsats som tingsrätten och fastställt förverkandet.

Frågan i målet

4. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i fråga om förverkande av guldlänken. I första hand gäller det huruvida den lagakraftvunna domen från 2019, där ett yrkande om utvidgat förverkande av guldlänken alltså avslogs, hindrar en ny prövning i förevarande mål om utvidgat förverkande av guldlänken.

Rättskraft i brottmål

5. Det är en vedertagen rättsstatlig norm att det som en gång har lagts fast rättsligt inte sedan bör prövas igen, om det inte finns starka skäl för detta. Det grundläggande synsättet är att den enskildes intresse av trygghet i tillvaron bör tillgodoses. Man bör kunna lita på att det som väl har beslutats normalt står sig och inte behöva oroa sig för att saken tas upp igen. Efter avvägning av de samhällsintressen som gör sig gällande i sammanhanget har lagstiftaren bestämt att denna övergripande norm för brottmålsdel ska komma till uttryck på det sätt som föreskrivs i 30 kap. 9 § rättegångsbalken.

6. Enligt 30 kap. 9 § rättegångsbalken får, sedan tid för talan mot domen gått ut, "ej fråga om ansvar å den tilltalade för gärning, som genom domen prövats, ånyo upptagas". Om en ansvarsfråga har prövats för en viss brottslig gärning, får denna prövning rättskraft och hindrar en ny prövning för samma gärning. Avgörande för om en ny prövning får ske är alltså om det rör sig om en annan brottslig gärning.

7. Samtliga straffrättsliga sanktioner bör tas upp i ett sammanhang, framför allt så att det kan göras en helhetsbedömning av reaktionen på brottet. I rättsfallet NJA 1990 s. 401 intogs ståndpunkten att frågan om förverkande av egendom hos gärningsmannen inte kan tas upp till prövning efter det att åtal för brottet har prövats, fränsett möjligen i alldeles speciella fall av förverkande. Som huvudregel gäller alltså att en brottmålsdoms rättskraft omfattar även frågan om förverkande på grund av brottet. Har gärningsmannen tidigare lagförts för en gärning, får förverkande av egendom i princip inte ske på grund av den gärningen. Situationen är däremot en annan när frågan om ett förverkande väcks på grund av en ny brottslig gärning.

Rättskraft och utvidgat förverkande

8. I likhet med andra former av förverkande är utvidgat förverkande en rättsverkan av ett visst begånget brott, dvs. i detta fall av det brott som ligger till grund för åtalet och som utlöser möjligheten till utvidgat förverkande. Men till skillnad från annat förverkande krävs det vid det utvidgade förverkandet inte att den egendom som ska förverkas kan knytas till det åtalade brottet. Det räcker att det är klart mera sannolikt att egendomen utgör utbyte av brottslig verksamhet i allmänhet än att så inte är fallet.

9. Åklagaren behöver alltså inte bevisa från vilket brott som egendomen härrör eller närmare precisera vilken brottslig verksamhet det rör sig om. Av betydelse blir i stället hur innehavaren kan ha fått egendomen och om innehavet framstår som rimligt med hänsyn till möjligheten att på laglig väg få inkomster som kan förklara innehavet. Utredningen riktas därför i praktiken ofta in på den berördes ekonomiska förhållanden. Lagstiftningen förutsätter att det görs en bred och nyanserad bedömning av alla de omständigheter som är relevanta i detta avseende.

10. Inte minst mot den bakgrunden kan det framstå som otillfredsställande om den enskilde ännu en gång ska ställas inför att behöva försvara varifrån egendomen kommer, ifall han eller hon på nytt åtalas för ett brott som kan utlösa utvidgat förverkande. Den saken kan ju sägas redan ha utretts och prövats rättsligt i den tidigare rättegången. Det kan hävdas att en ordning, där den första prövningen av omständigheterna saknar rättskraft, är mindre väl förenlig med det synsätt som motiverar en brottmålsdoms rättskraft.

11. Samtidigt är det emellertid en straffrättslig utgångspunkt – här liksom annars – att ett nytt begånget brott ska kunna medföra en fullständig reaktion på det brottet. Det utvidgade förverkandet är konstruerat som rättsverkan av ett visst brott som den åtalade har gjort sig skyldig till och är avsett att utgöra en

del i den samlade reaktionen på denna brottsliga gärning. Detta talar för att frågan om utvidgat förverkande av egendomen bör kunna tas upp igen på grund av ett nytt brott, trots att utvidgat förverkande av samma egendom har prövats tidigare för ett annat brott.

12. Det kan också konstateras att ordalydelsen av 30 kap. 9 § rättegångsbalken knappast tillåter att den bestämmelsen tillämpas så att det, när frågan om utvidgat förverkande tidigare prövats för en viss brottslig gärning, finns hinder för ett förverkande som grundas på en ny förverkandeutlösande gärning. Enligt vad som föreskrivs i paragrafen träffar rättskraften bara en ansvarsfråga för samma gärning; en ansvarsfråga för annan gärning omfattas enligt lagtexten inte av rättskraften. Denna koppling av rättskraften till just gärningsbegreppet får därtill anses utgöra en av grundvalarna för brottmålsprocessen.

13. Vid dessa förhållanden finns det inte heller tillräckligt utrymme för att låta en mer allmän princip om rättskraft i brottmål hindra en ny prövning av frågan om utvidgat förverkande vid ett nytt brott. Det kan anmärkas att denna slutsats inte innebär att den första domen skulle sakna rättskraft såvitt avser frågan om utvidgat förverkande; dess rättskraft sträcker sig emellertid inte längre än till att avse utvidgat förverkande i förhållande till det förverkandeutlösande brott som den domen avser.

Bedömningen i detta fall

14. Av det anförda följer att domen från 2019, där ett yrkande om utvidgat förverkande av guldlänken avslogs, inte hindrar att det görs en prövning av frågan om utvidgat förverkande av guldlänken på grund av den brottslighet som CL nu har gjort sig skyldig till. CLs yrkande om avvisning ska därför avslås.

15. På de skäl som hovrätten har redovisat finns det förutsättningar att förklara guldlänken förverkad med stöd av bestämmelserna om utvidgat förverkande i 36 kap. 1 b § brottsbalken.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer (skiljaktig), Dag Mattsson (referent), Malin Bonthron, Johan Danelius (skiljaktig) och Jonas Malmberg
Föredragande har varit justitiesekreteraren Lina Zettergren

SKILJAKTIG MENING

Justitieråden Gudmund Toijer och Johan Danelius är skiljaktiga och avvisar åklagarens yrkande om utvidgat förverkande av den guldlänk som har tagits i beslag (hovrättens domslut p. 2). De anför följande.

Enligt vår mening bör skälen från och med punkten 5 ha följande lydelse.

Domars rättskraft

5. Ett fundament inom processrätten är att domar har rättskraft. Rättskraften är uttryck för den grundläggande principen att samma sak inte ska bli prövad flera gånger (ne bis in idem). Av rättssäkerhetsskäl måste en part kunna förlita sig på att ett lagakraftvunnet domstolsavgörande inte kan ändras annat än under mycket speciella omständigheter.

6. Både tvistemålsdomar och brottmålsdomar har rättskraft. Såvitt gäller brottmålsdomar kommer principen om rättskraft till uttryck i 30 kap. 9 § första stycket rättegångsbalken. Där anges att frågan om ansvar för en gärning som har prövats genom en dom inte därefter får tas upp till ny prövning.

7. Även av Europakonventionen följer att lagakraftvunna brottmålsdomar normalt ska vara bestående och att den som har blivit dömd eller frikänd av en domstol för ett brott ska vara skyddad mot ett nytt åtal och en ny dom i samma sak (jfr Hans Danelius m.fl., Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, 6 uppl. 2023, s. 311 ff. och 781 ff. med vidare hänvisningar till rättsfall från Europadomstolen).

8. Reglerna om utvidgat förverkande, som infördes 2008, har delvis unionsrättslig bakgrund¹. Det bör därför nämnas att principen om rättskraft ges

---

¹ Se rådets rambeslut 2005/212/RIF av den 24 februari 2005 om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott och Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/42/EU av den 3 april 2014 om frysning och förverkande av hjälpmedel vid och vinning av brott i Europeiska unionen.

betydelse i både unionens rättsordning och i medlemsländernas nationella rättsordningar. Principen ska säkerställa en stabil rättsordning, stabila rättsförhållanden och en god rättskipning (jfr ”Spelannonsen i Nerikes Allehanda” NJA 2016 s. 320 p. 12 med hänvisningar).

9. Bestämmelsen om brottmålsdomars rättskraft i 30 kap. 9 § första stycket, som har varit oförändrad sedan rättegångsbalkens tillkomst, tar sikte på prövningen av den tilltalades ansvar för en viss gärning. Brottmålsdomens rättskraft har ansetts omfatta även frågan om förverkande av egendom på grund av brottet (se NJA 1990 s. 401 och NJA 1991 s. 273).

Rättskraft vid utvidgat förverkande

10. Vad som gäller i fråga om rättskraft vid utvidgat förverkande kan inte direkt utläsas av 30 kap. 9 § rättegångsbalken. Eftersom det vid sådant förverkande inte uppställs något krav på att den förverkade egendomen ska kunna kopplas till ett visst brott, kan frågan inte omedelbart besvaras med utgångspunkt i vad som i lagtexten anges om att ansvaret för en viss gärning inte får göras till föremål för en ny prövning. Förarbetena ger heller ingen tydlig ledning.

11. Att lagstiftningen alltså inte ger något klart besked i fråga om rättskraften av ett avgörande om utvidgat förverkande kan inte tas till intäkt för att ett sådant avgörande, till skillnad från brottmålsdomar i allmänhet och domar med beslut om andra typer av förverkande, skulle sakna rättskraft. De rättssäkerhetskrav som bär upp regleringen i 30 kap. 9 § och som följer av allmänna principer måste kunna upprätthållas också i förhållande till denna särskilda typ av förverkande.

12. Utgångspunkten bör mot denna bakgrund vara att också avgöranden om utvidgat förverkande har rättskraft i förhållande till den som varit tilltalad i målet. När det gäller rättskraftens omfattning och närmare innebörd bör

bedömningen utgå från vad som i realiteten prövas i ett avgörande om utvidgat förverkande snarare än från en strikt läsning av de begrepp som används i 30 kap. 9 § och som tar sikte på andra situationer.

13. Sålunda bör ett tidigare avgörande, där frågan om utvidgat förverkande av viss egendom prövats, ha rättskraft om förverkandeyrkandet i det tidigare avgörandet har avslagits på grund av att det inte ansetts bevisat, med tillämpning av det beviskrav som anges i 36 kap. 1 b § brottsbalken, att egendomen har utgjort utbyte av brottslig verksamhet.

Bedömningen i detta fall

14. Frågan om huruvida den guldlänk som yrkandet om förverkande avser utgör utbyte av brottslig verksamhet är i förhållande till CL rättskraftigt avgjord genom den tidigare, lagakraftvunna tingsrättsdom där frågan prövades.

15. Det föreligger därmed hinder mot att på nytt ta upp den frågan till prövning. Åklagarens yrkande om utvidgat förverkande av guldlänken ska därför avvisas.
